

Beleidsnotitie Paardenhouderij

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. De paardenhouderij in Nederland	4
2.1 Maatschappelijk belang	4
2.2 Economisch belang	5
2.3 De fokkerij	5
2.4 De handel	5
2.5 De sport en recreatie	6
3. De organisatiestructuur in de paardenhouderij	7
4. De beleidspunten van de Sectorraad Paarden	8
4.1 Verdergaande ontwikkelingen van de sector	9
4.2 Sociale beleid van de sector	10
4.3 Ontwikkeling welzijnsbeleid	11
4.4 Sluitend I&R systeem	11
4.5 Het creëren van een zelfstandige positie van de paardensector in Nederland	12
4.6 Duidelijkheid met betrekking tot Ruimtelijke Ordening	13
4.7 Het bevorderen van export en promotie van Nederlandse paarden en paardenkennis	13

Bijlagen:

Bijlage I	Gebruikte afkortingen	16
Bijlage II	Werkgroepen en Commissies van de Sectorraad Paarden	17
Bijlage III	Gebruik van de agrarische grond t.b.v. de paardenhouderij	21
Bijlage IV	Paardenhouderij en paardensport in Europa	22
Bijlage V	De erkende stamboeken in Nederland	23
Bijlage VI	Adressen	25

1 Inleiding

Door verschuiving in het doel van de paardenhouderij van alleen het werkpaard en landbouw naar tevens sport en recreatie, is er een uitbreiding van het aantal organisaties dat zich bezig houdt met de vele facetten van de paardenhouderij. Door de toename van het aantal schakels en de toegenomen betekenis van de sector is ook de behoefte aan samenwerking gegroeid.

Sinds lange tijd zijn de fokkerij en de werknemers verenigd in de afdeling paardenhouderij van het landbouwschap. Vanwege het belang van een PBO-structuur en het kunnen opstellen van verordeningen is de afdeling paardenhouderij bij opheffing van het landbouwschap ondergebracht bij de Productschappen Vee, Vlees en Eieren, afgekort PVE. De PVE spannen zich in voor de werkgevers en werknemers in de verschillende dierlijke sectoren. Zo ook voor de paardenhouderij.

De PVE proberen de algemene belangen van de paardenhouderij zo goed mogelijk te behartigen. De privaatrechtelijke organisatie zoals een stamboek, een sportorganisatie of diverse ondernemersgroepen behartigen hun belangen zelf. Maar er zijn zaken die beter in een breder verband aangepakt kunnen worden, omdat ze de gehele paardenhouderij omvatten, dan wel belangrijke delen daarvan.

Hiervoor is binnen de Productschappen een Sectorraad Paarden ingesteld. De Sectorraad Paarden heeft binnen de PVE een grote mate van zelfstandigheid.

Volgens het instellingsbesluit van de Sectorraad Paarden is de volgende doelstelling van kracht:

De Sectorraad adviseert het PVV bestuur over alle paardenhouderijaangelegenheden die van gezamenlijk belang zijn waaronder welzijn, gezondheid, onderzoek, promotie, voorlichting, onderwijs, doping en identificatie en registratie, alsmede over de verdeling van de afdracht uit de totalisatorgelden voor de fokkerij, de heffingen en de subsidies.

Hieruit blijkt dat de taak van de Sectorraad vooral ligt in het behartigen van de belangen die uitgaan boven de doelstellingen van de verschillende organisaties binnen de sector. Deze taakomschrijving bevat goede mogelijkheden voor de Sectorraad om in voortdurende afstemming met de dragende organisaties de gezamenlijke (overkoepelende) belangen van de paardensector te behartigen en het imago van de paardenhouderij waar nodig te verbeteren. In principe dient het daarbij te gaan om publieke belangen, daar waar de sector er om vraagt kunnen dat ook gezamenlijke private belangen zijn.

Tot dusver waren de primaire ondernemers niet als zodanig georganiseerd. Sinds kort wordt gewerkt aan het opzetten van een brancheorganisatie van primaire ondernemers in de paardenhouderij, de Federatie Nederlandse Hippische Ondernemers (FNHO).

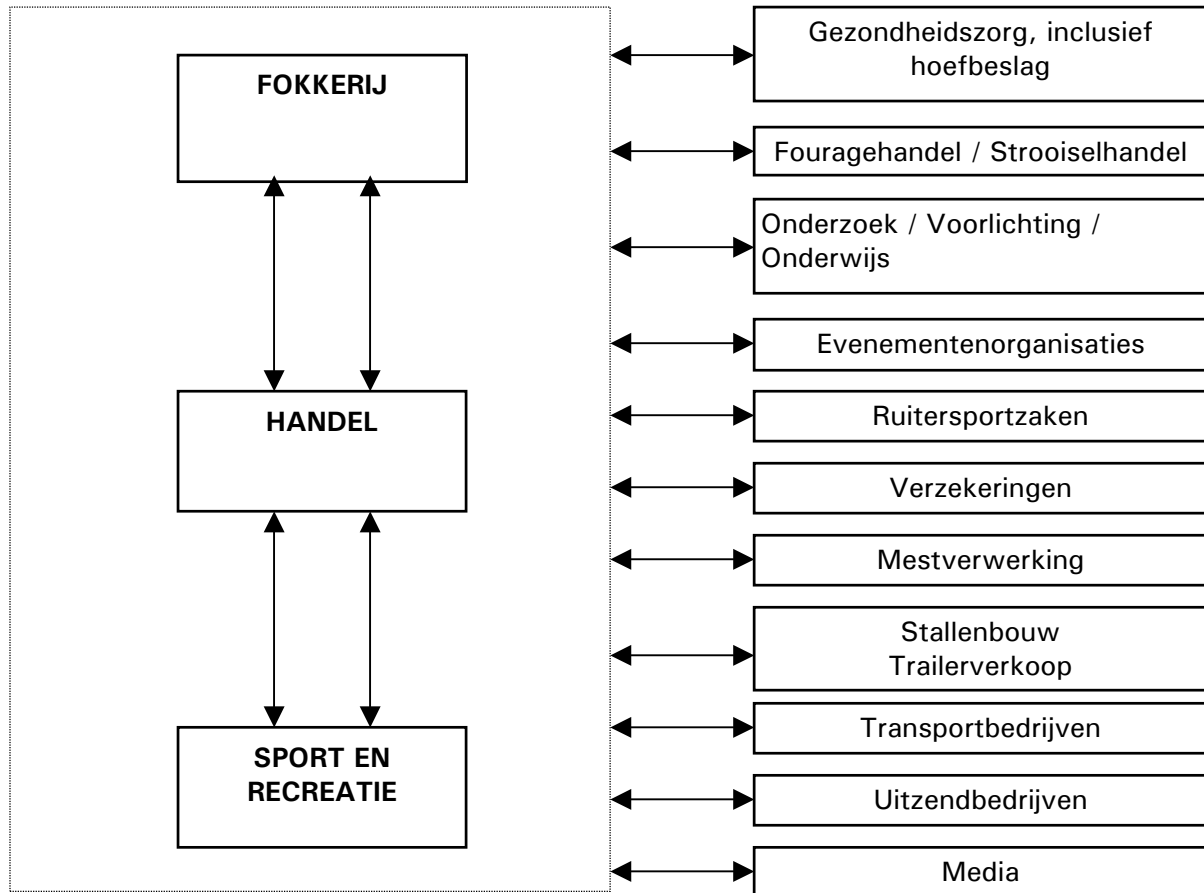
De Sectorraad Paarden hoopt dat deze brancheorganisatie op korte termijn tot stand komt, zodat ook deze groepering kan worden ondergebracht bij de Sectorraad Paarden.

Nu ook de sector op het gebied van de organisatie een professionaliseringslag aan het maken is, lijkt de tijd rijp voor het ontwikkelen van een bijgestelde meerjarenvisie om de samenwerking en organisatie beter te kunnen invullen en benutten.

In dit rapport worden achtereenvolgens de paardenhouderij in Nederland, de organisatiestructuur en de gezamenlijke belangen beschreven.

2 De paardenhouderij in Nederland

De paardensector kan in Nederland als volgt worden weergegeven.

2.1 Maatschappelijk belang

Het maatschappelijk belang van de paardenhouderij is:

- De werkgeversrol van de sector.
Het aantal banen in de paardenhouderij wordt in 2.2 beschreven.
- De rol van de paardenhouderij voor het landelijk gebied.
De rol voor het landelijk gebied wordt vaak onderschat. De paardenhouderij speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling en het instandhouden van het platteland. Enerzijds door de extensieve grondgebondenheid, anderzijds als neveninkomsten voor agrariërs.
- Sport en recreatie.
Ook buiten de agrarische sector speelt de paardenhouderij een belangrijke rol. Het paard of de pony wordt ingezet voor gezelschap, sport of recreatie (actief en passief).

De paardenhouderij kenmerkt zich door het gebruiksdoel voor de sport en recreatie en omvat niet langer alleen fokkerij, productie, handel en slacht zoals het rund, varken of schaap. Alle aspecten uit de paardenhouderij worden zowel hobbymatig als bedrijfsmatig bedreven. Dit maakt dat de paardenhouderij een ingewikkelde sector is voor de overheid. Maar ook dat er een brede maatschappelijke interesse is voor deze sector.

2.2 Economisch belang

Tabel : Omzet en werkgelegenheid in de paardenhouderij in 1998.

Deelsegment	Omzet (in miljoenen gulden)	werkgelegenheid
Fokkerij	127	3500
Sport	260	3000
manegebedrijven/pensionstallen	500	3900
handel (levende paarden)	358	750
export vlees	22	niet bekend
Gezondheidszorg (dierenartsen en hoefsmeden)	178	775
voerindustrie (mengvoer en fourage)	470	niet bekend
Overig	131	500
Totaal	2.046	12.400

Op basis van cijfers uit 1998 kan al geconstateerd worden dat de paardenhouderij een sector is die er toe doet, die een serieus beroep doet op de groene ruimte, waarin flink omzet wordt gedraaid, waar veel arbeidsplaatsen worden geboden en waarin veel mensen sport en/of recreatie beoefenen. De sector is groeiende en op basis van deze verwachting en de cijfers van 1998 zet de sector op dit moment beleid uit. Ondertussen wordt hard gewerkt aan de totstandkoming van structurele monitoring van de ontwikkelingen in de sector.

2.3 De fokkerij

De paardenfokkerij omvat het proces van veulen tot africhting van het jonge paard. In Nederland wordt veelal gefokt met paarden en pony's die geregistreerd staan bij een erkend stamboek. De stamboeken spelen dan ook een belangrijke rol in de fokkerij.

De Koepel Fokkerij is een overlegstructuur voor alle in Nederland erkende stamboeken. De Koepel Fokkerij is van mening dat in de tijd van herstructurering van de sector de Koepel Fokkerij niet achter kon blijven. De Koepel Fokkerij beraadt zich over een heldere structuur en een reglement. Dit dient in 2003 afgerond te worden.

In Nederland zijn 24 pony- en paardenstamboeken erkend. Tezamen levert dit ruim 40.000 dekkingen per jaar op. Dit gebeurt bij zowel de bedrijfsmatige fokker als de hobbyfokker die één of twee veulentjes fokt. De bedrijfsmatige fokkerij is zich aan het professionaliseren, zodat er gespecialiseerde hengstenhouderijen, merriehouderijen, opfokbedrijven en africhtingstallen ontstaan. Uiteraard is het gemengde bedrijf ook nog in grote getale aanwezig.

De stamboeken bewaken de kwaliteit van de rassen. Er vinden keuringen plaats, op basis waarvan de dieren worden geselecteerd voor de fokkerij. Nederland heeft een streng selectiesysteem binnen de fokkerij en de kwaliteitsbewaking is hoog. Het Nederlands gefokte paard wordt in het buitenland dan ook erg gewaardeerd.

2.4 De handel

Vanuit Nederland worden jaarlijks vele sport-, fok- en slachtpaarden en -pony's verhandeld en geëxporteerd.

In Nederland zijn er twee verenigingen van paardenhandelaren: Centrale Bond van Paardenhandelaren in Nederland (CBPN) en Verenigde Sportpaardenhandel Nederland (VSN). De CBPN richt zich met name op de handel in slacht- en recreatiepaarden en pony's via o.a. paardenmarkten, terwijl de VSN zich richt op de handel in sportpaarden in alle disciplines (springen, dressuur en aangespannen sport). De omzet van de VSN, met bijna 50 leden, bedraagt zo'n € 55 miljoen per jaar, waarvan zo'n 85% export.

Deze export vindt plaats naar zeer veel landen, zowel binnen als buiten Europa.

2.5 De sport en recreatie

Hippische sport

Sinds 2002 is door de fusie van 17 organisaties 1 grote sportfederatie ontstaan voor de paardensport, de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS). De paardensport kent de uiteenlopende disciplines; dressuur, springen, eventing, mennen, voltige, endurance, reining en aangespannen sport met tuigpaarden, tuigpaarden Fries ras en Hackneys.

De missie van de KNHS werd als volgt geformuleerd: 'De KNHS is de nationale vereniging, die de paardensport professioneel en pro-actief bevordert. Recreanten en wedstrijdporters kunnen hun sport hierdoor zo optimaal mogelijk beoefenen. Uitgangspunt is het welzijn van en de verantwoorde omgang met paard en pony.'

De KNHS heeft ongeveer 139.000 leden verdeeld over de uiteenlopende disciplines. De KNHS is qua ledental de negende sportbond van ons land.

De paardensport wordt steeds meer beroepsmatig bedreven. Het aantal sportstallen dat werkgelegenheid biedt neemt dan ook toe. Deze sportstallen brengen paarden (van derden) uit in de sport, trainen paarden (van derden) en verzorgen instructie.

Recreatie

Daarnaast zien steeds meer mensen het paardrijden als een manier om van de natuur te genieten. Recreatie betekent het beoefenen van de paardensport zonder dat daarbij sprake is van enig wedstrijdelement. De recreatie wordt opgedeeld in maneges (260000 ruiters), particulieren (55000 ruiters) en de passieve paardensporters. De passieve paardensporter is zelf niet actief met de paarden bezig, maar volgt de sport voornamelijk via het bezoeken van concoursen en evenementen (bijna 500000 bezoekers per jaar die zelf niet actief de paardensport beoefenen). Nederland telt ongeveer 1000 manegebedrijven. Daarvan is ongeveer de helft van volwaardige omvang en georganiseerd.

De recreatie omvat het grootste deel van de paardensportbeoefenaars in Nederland.

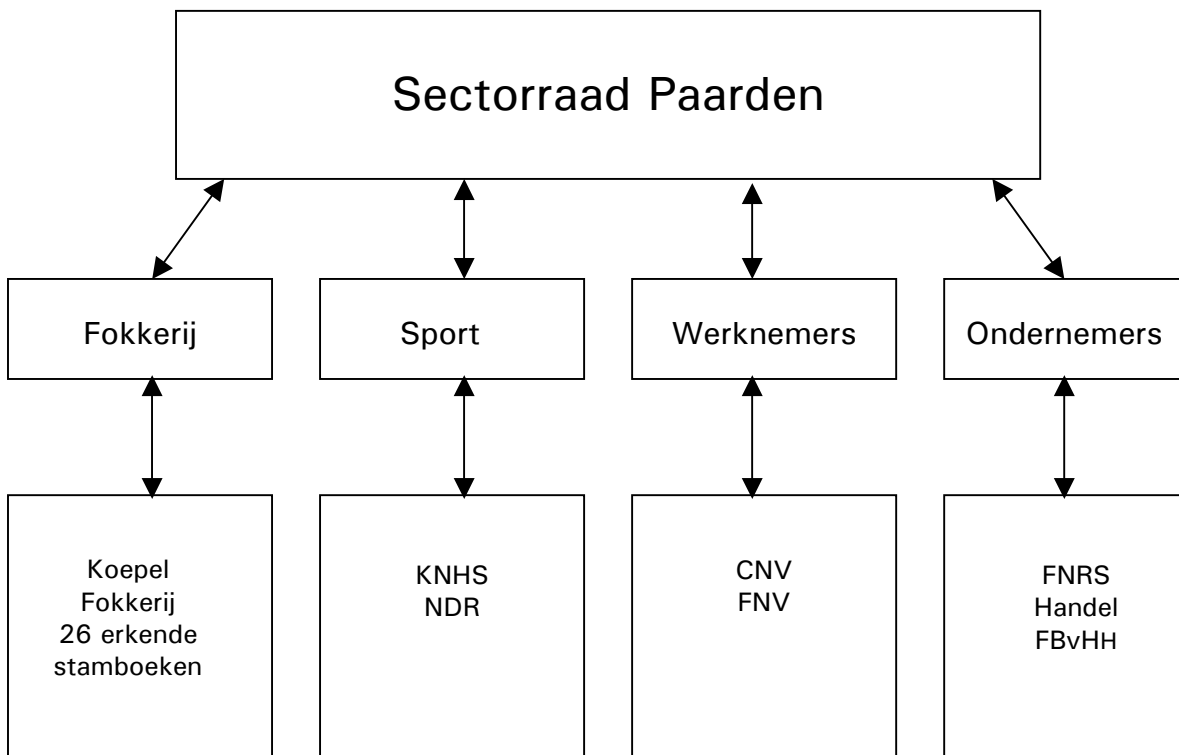
Draf- en Rensport

De vereniging Nederlandse Draf- en Rensport (NDR) telt 1600 leden. De wedomzet (omzet van de totalisator) was in 2000 84.4 miljoen gulden. De draf- en rensport wordt vrijwel volledig op professioneel niveau bedreven. Er zijn nauwelijks hobbymatige sporters in deze tak.

De paardensport krijgt steeds meer het karakter van een volkssport. Om de veiligheid van het paardrijden te vergroten zijn er verschillende projecten en initiatieven gestart; het project preventie paardrij-ongevallen en een veiligheidscertificaat voor hippische accommodaties.

3 De organisatiestructuur in de paardenhouderij

Gelet op de ontwikkelingen werkt de Sectorraad Paarden aan de volgende structuur:

De Sectorraad Paarden heeft de mogelijkheid om adviseurs te benoemen. De Groep Geneeskunde van het Paard (GGP) functioneert al geruime tijd als adviseur voor de Sectorraad Paarden.

4 De beleidspunten van de Sectorraad Paarden

De Sectorraad Paarden behartigt de gezamenlijke (overkoepelende) belangen van de paardensector. In dit hoofdstuk worden de beleidspunten beschreven waar de Sectorraad zich in de nabije toekomst op wil richten.

De Sectorraad Paarden heeft de volgende beleidspunten geformuleerd:

- Ontwikkeling van de sector.
  - > belangenbehartiging voor de gehele sector
  - > verkrijgen van inzicht in de sector en het ontwikkelen van kengetallen
  - > onderzoek en kennisoverdracht
  - > stimuleren certificeringssystemen
- Sociale beleid van de sector.
  - > gezondheid
  - > veiligheid
  - > CAO en arbeidsvoorwaarden
- Welzijnsbeleid
  - > opstellen van een rapport met mogelijke welzijnsproblemen in de totale sector, inclusief aanbevelingen hoe de situatie verbeterd kan worden.
  - > beschikken over voldoende geneesmiddelen
- Identificatie & Registratie systeem (I&R)
  - > beleidsontwikkeling I&R
  - > het overgangsbeleid
- Het creëren van een zelfstandige positie van de paardensector in Nederland.
  - > ondergebracht bij één ministerie, maar met veel overleg en contact met de overige ministeries.
  - > eigen plaats binnen landbouw (geen veehouderij, maar paardenhouderij)
  - > passende wet- en regelgeving
- Ruimtelijke Ordening
  - > ontwikkelen van een visie Ruimtelijke Ordening
  - > uitzetten van een beleidslijn Ruimtelijke Ordening
- Het bevorderen van export en promotie van Nederlandse paarden en paardenkennis
  - > bevorderen van export
  - > gezamenlijke promotie en afzetbevordering

Naast deze punten besteedt de Sectorraad op dit moment aandacht aan de onduidelijkheid met betrekking tot BTW en paardenhouderij, de uitvoering van I&R Paard, mest en milieu, regelgeving en discriminatie m.b.t. fokkerij en sport.

Hieronder worden de beleidspunten verder uitgewerkt.

4.1 Verdergaande ontwikkeling van de sector

4.1.1 Belangenbehartiging voor de gehele paardenhouderij

Door de verdeeldheid die jaren heeft geheerst in de paardensector is er grote behoefte aan een duidelijk aanspreekpunt voor de 'buitenwereld' (politiek, beleid) maar ook de achterban.

De paardenhouderij kan meer gebruik maken van de bestaande mogelijkheden ter ondersteuning van de belangenbehartiging en (inter)nationale lobby.

De Sectorraad Paarden dient de algemene belangen te behartigen. De Sectorraad kan daarbij gebruik maken van een politieke lobbyist in Den Haag van de PVE, van een politiek lobbyist in Brussel van de PVE en van een lobbyist in Den Haag van NOC/NSF. De Sectorraad kan een aanspraak maken op inzet van deze lobbyisten of in samenwerking actie ondernemen.

Uiteraard kost belangenbehartiging geld. De financiering van belangenbehartiging van de paardenhouderij is door een groot deel hobbyhouders niet te financieren door een PBO heffing bij de bedrijven. *De Sectorraad Paarden vindt dat er op korte termijn een oplossing moet komen waarbij alle paardenhouders evenredig meebetalen.*

4.1.2 Het verkrijgen van inzicht in de sector en het ontwikkelen van kengetallen.

> Monitoren van de activiteiten en ontwikkeling van de sector

De gang van zaken in de sector paardenhouderij wordt niet jaarlijks gevolgd, zoals bijvoorbeeld wel gebeurt door het LEI in andere landbouwsectoren. *De Sectorraad zet op dit moment beleid uit op basis van cijfers van 1998. De sector heeft grote behoefte aan monitoren van de jaarlijkse ontwikkelingen in de sector.* Op die manier kan snel ingespeeld worden op nieuwe trends en op mogelijke problemen. Monitoring zonder registratie is echter onmogelijk.

> Ontwikkelen van kengetallen

Voor een goede ontwikkeling van de bedrijven in de sector is het tevens gewenst dat eenduidige kengetallen worden ontwikkeld, zodat een goede bedrijfsvergelijking mogelijk wordt.

De Sectorraad zal zich daar de komende tijd voor inzetten.

4.1.3 Onderzoek en kennisoverdracht

Onderzoek.

Sinds enige jaren betaalt het paardenbedrijfsleven mee aan de financiering van het praktijkonderzoek. Dit is ook noodzakelijk. Wil de paardenhouderij op het niveau blijven waarop het nu staat en dit zo mogelijk verbeteren, dan is praktijkonderzoek van wezenlijk belang.

De keuze die het praktijkonderzoek heeft gemaakt om zelfstandig te opereren wordt ondersteund en de lijn belang <-> betaling <-> zeggenschap wordt door de Sectorraad Paarden onderschreven.

Er is geen ander land in de wereld met dergelijke unieke faciliteiten. Deze moeten optimaal benut worden. Hoewel het praktijkonderzoek paarden valt onder het praktijkonderzoek veehouderij is er niet alleen aandacht voor het "landbouwkundig" onderzoek, maar ook gericht op de sport. Hierdoor draagt het onderzoek bij aan welzijn en blessurepreventie.

De Sectorraad hecht belang aan de continuïteit van de onderzoeksfaciliteit en wil een ondersteunende en coördinerende rol blijven spelen.

Kennisoverdracht.

De Sectorraad dient te bepalen hoe de kennis die vrijkomt uit het onderzoek wat door de sector wordt gefinancierd wordt overgebracht. Onderwijs.

Sinds kort mag elke agrarische onderwijsinstelling paardenonderwijs verzorgen. Dit kan er toe leiden dat het aanbod groter wordt dan de vraag vanuit het paardenbedrijfsleven voor afgestudeerden. Ook geeft de sector aan dat er goed gewaakt dient te worden over de kwaliteit van het aangeboden onderwijs. Hiertoe heeft het SBP opdracht gegeven voor een onderzoek naar de vraag en het aanbod van MBO en HBO paardenhouderij studenten. Uit dit onderzoek kwam duidelijk naar voren dat er een grote behoefte is aan goed geschoolde en gemotiveerde MBO-afgestudeerden, maar dat het aanbod van afgestudeerde paardenhouderij HBO-ers de vraag wellicht gaat overstijgen. *De Sectorraad Paarden stelt vast dat het aan kwaliteit van MBO-afgestudeerde ontbreekt. De Sectorraad wil hier actie op ondernemen.*

4.1.4 Stimuleren certificeringssystemen

Een onafhankelijk certificeringstelsel kan bijdragen aan kwaliteit en veiligheid in de sector.

Daarom wil de Sectorraad Paarden wil daar waar gewenst het ontwerpen, ontwikkelen en in stand houden van certificeringssystemen stimuleren. Voorbeelden zijn: Certificering manegebedrijven, veiligheidscertificaten en Certificering Hengstenhouderij. De Certificering Hengstenhouderij is bijvoorbeeld gebaseerd op een autonome verordening van het PVV.

4.2 Sociale beleid van de sector

4.2.1 Gezondheid

Uit recent onderzoek is gebleken dat omgang met paarden een positieve invloed uitoefenen op het welzijn en welbevinden van de mens. Veel mensen vinden rust en ontspanning bij de paarden. Een ander voorbeeld is de betekenis van paarden voor gehandicapten. De sport is voor gehandicapten is steeds beter toegankelijk; op steeds meer plaatsen kunnen gehandicapten paardrijden. *De Sectorraad Paarden hecht belang aan de rol van de paarden(sport) voor gehandicapten en heeft hier regelmatig overleg over met de KNHS.*

Om de voedselveiligheid te borgen wordt er voor de paardenhouderij een I&R-systeem ingevoerd, waarbij elk paard wordt voorzien van een chip, een uniek levensnummer en één paspoort. In dit paspoort dient aangegeven te worden of het paard al dan niet geschikt is voor de slacht en daarmee welke diergeneesmiddelen mogen worden ingezet. *In 4.4 wordt de rol van de Sectorraad Paarden inzake I&R nader uiteengezet.*

4.2.2 Veiligheid

Om de veiligheid voor werknemers in de paardenhouderij te vergroten wordt er veel aandacht besteed aan de opleiding.

Om de veiligheid te vergroten van sporters en recreatieve ruiters hebben de KNHS, SRR en de FNRS een certificeringstelsel voor hippische accommodaties ontwikkeld. Voorts kunnen ruiters een examen afleggen voor een ruiterpaspoort en is het ruiters- en koetsiersbewijs ingevoerd en worden er strenge eisen gesteld aan de instructie, maar ook aan het dragen van bijvoorbeeld een veiligheidscap.

De Sectorraad vindt dat dit veiligheidsbeleid moet worden doorgevoerd naar alle deelsectoren in de paardenhouderij.

4.2.3 CAO en arbeidsvoorwaarden

Gezien de sectorspecifieke vraag naar arbeid en inzet van arbeid wil de paardenhouderij komen tot een CAO voor de paardenhouderij. Op dit moment zijn de ondernemers en werknemers met elkaar in overleg hierover. *De Sectorraad hecht belang aan de totstandkoming van een CAO en vindt dat er voldoende aandacht moet zijn voor de arbeidsomstandigheden. De Sectorraad zal hierop toezien.*

4.3 Ontwikkeling welzijnsbeleid

4.3.1 Inventariseren mogelijke welzijnsproblemen in de totale sector, inclusief aanbevelingen hoe de situatie verbeterd kan worden. Er is de laatste jaren steeds meer aandacht voor het welzijn van dieren, dus zeker ook voor het welzijn van een gezelschapsdier als het paard. Welzijn van het paard is één van de speerpunten in het praktijkonderzoek. Op dit moment wordt gewerkt aan de basis; wat is welzijnsbeleving van een paard? Hoe meet en beoordeel je dat? *De Sectorraad hecht veel belang aan het voorkomen en oplossen van problemen met gezondheid en welzijn.* Daartoe wil zij een "Nederlands Welzijnsrapport Paard" samen stellen, met als uitgangspunten de vijf vrijheden benoemd in de Beleidsnotitie Houden van Dieren (Wijffels). Op basis van dit rapport kan een actieplan worden opgesteld. De Sectorraad denkt daarbij aan invulling van een AMvB onder de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren (GWWD).

De Sectorraad wil dit onderwerp goed afstemmen met het Ministerie van LNV en van VWS.

4.3.2 Beschikken over voldoende geneesmiddelen

Zodra de diergeneesmiddelenwet op Europees niveau is gewijzigd is het mogelijk om in het paardenpaspoort aan te geven of een paard al dan niet is geschikt voor consumptie. Aan paarden die niet geschikt zijn voor consumptie kunnen dan ook diergeneesmiddelen worden toegediend waar geen MRL voor bekend is. Tot die tijd blijft het diergeneesmiddelenpakket erg krap, wat soms kan leiden tot welzijnsproblemen. *De Sectorraad zal samen met de Groep Geneeskunde van het Paard acties (blijven) ondernemen deze welzijnsproblemen te voorkomen.*

4.4 Sluitend I&R-systeem

Op basis van EU-regelgeving dient vanaf 1998 elk paard voorzien te zijn van één paspoort per paard, een uniek levensnummer en een identificatie. Het Ministerie van LNV heeft I&R Paard in Nederland in medebewind gegeven aan de PVE.

4.4.1 Vanaf 2004 gaat de verordening I&R Paard van kracht waarin beschreven staat dat elk paard dat in Nederland is geboren voorzien dient te zijn van één uniform Nederlands paspoort, een uniek levensnummer en een microchip. De Sectorraad *dient de beleidsmatige ontwikkelingen te bepalen. Een onderdeel daarvan is welke organisaties (of personen) paarden mogen identificeren en registreren en welke organisaties paspoorten uit mogen geven.*

4.4.2 Overgangsbeleid. *Voor paarden met een paspoort zonder chip of met chip zonder paspoort enzovoort moet de Sectorraad Paarden in overleg met het Ministerie van LNV een overgangsbeleid vaststellen. Tevens dient de Sectorraad beleid te bepalen voor het voorzien van niet-geregistreerde paarden en pony's van een paspoort.*

4.5 Het creëren van een zelfstandige positie van de paardensector in Nederland

- 4.5.1 Ondergebracht bij één ministerie maar met veel overleg en contact met de overige ministeries.

De Sectorraad Paarden wil als volwaardige partner worden gezien en eerder betrokken worden bij zaken die ook de paardenhouderij aangaan. Tot voor kort was er weinig overleg tussen de ministeries en de paardenhouderij en de politiek en de paardenhouderij. Daardoor werd de paardenhouderij vaak pas achteraf met allerlei zaken geconfronteerd. Om verandering in die situatie te brengen heeft de Sectorraad ontmoetingen georganiseerd met Kamerleden en gesprekken gevoerd op het ministerie van LNV, zodat de aanspreekpunten benoemd zijn. Nu kan de Sectorraad Paarden eerder aan de bel trekken als er ontwikkelingen verwacht worden. Het ministerie heeft aangegeven dat zij nu ook een helder aanspreekpunt heeft in de Sectorraad en dat ze de sector eerder zal betrekken bij ontwikkelingen. Deze communicatie dient ook bij de andere ministeries opgestart te worden. De Sectorraad heeft ondertussen diverse keren voor uiteenlopende zaken ondersteuning gehad van Kamerleden.

Gelet op bovenstaande wil de Sectorraad Paarden een inhoudelijke discussie voeren over de plaats van de zowel de professionele als de hobby-matige paardenhouderij binnen de verschillende ministeries (LNV, VWS, EZ en Fin) en komen tot een standpunt bij welk ministerie de paardenhouderij ondergebracht moet worden.

- 4.5.2 Eigen plaats binnen landbouw (geen veehouderij, maar paardenhouderij)

Dat de paardenhouderij minstens op onderdelen deel uit maakt van de landbouw valt niet te betwisten. Wel is de paardenhouderij een sector die zich duidelijk onderscheidt van de veehouderij. Immers de paarden worden niet alleen als productiedieren gehouden, maar worden ook op grote schaal ingezet voor een gebruiksdoel (gezelschap, sport en recreatie). Daarnaast zit het onderscheid in het feit dat een paard geen evenhoevige is en dus niet gevoelig voor besmettelijke veeziekten zoals Mond- en Klauwzeer (MKZ). *De Sectorraad Paarden wil dan ook realiseren dat de paardenhouderij een status aparte verwerft binnen de landbouw. Deze status aparte moet er niet toe leiden dat de paardenhouderij "vervreemdt" van de landbouw, maar dat het als serieuze zelfstandige sector wordt gezien die soms overlap heeft met veehouderij (fokkerij en opfok), soms met pluimvee (niet gevoelig voor MKZ) en soms met bloemisterij (niet geschikt voor consumptie).*

De paardenhouderij maakt dus op onderdelen wel deel uit van het agrarische bedrijfsleven. Dat maakt het lastig de plaats van de paardenhouderij in zijn totaliteit te bepalen. De paardenhouderij levert niet alleen een flinke bijdrage aan de werkgelegenheid en genereert een stijgende omzet, maar de paardenhouderij speelt ook een belangrijke rol binnen de inrichting en ontwikkeling van het landelijk gebied. *De paardenhouderij verdient dan ook een eigen plaats in het landelijk gebied en in het beleid.*

- 4.5.3 Passende wet- en regelgeving

Door een heldere communicatie met de overheid wil de Sectorraad Paarden ook beter betrokken worden bij de totstandkoming of wijziging van wet- en regelgeving.

Een voorbeeld hiervan is mest en milieu. Paardenbedrijven met een bedrijfsmatig karakter zijn milieuvergunningsplichtig. Deze plicht komt voor uit de Wet Milieubeheer. Sinds 2002 is er bij de beoordeling van een

milieuvergunningaanvraag nog een wet bijgekomen; de Wet Ammoniak en Veehouderij. Deze wet is in de plaats gekomen van de Interim-wet Ammoniak en Veehouderij. Deze nieuwe wet heeft enkele consequenties voor paardenbedrijven zonder ander vee (behalve schapen).

De paardenhouderij en daarmee de paardenmest valt niet onder de MINAS. Wel zijn paardenbedrijven met meer dan 3 ha. grond MINAS-plichtig. De Sectorraad Paarden is niet betrokken geweest bij de totstandkoming van deze wet- en regelgeving. De Sectorraad laat uitzoeken wat de gevolgen zijn voor de paardenhouderij om te bepalen welk beleid gevoerd moet worden. *De Sectorraad wil in nauw overleg met de ministeries betrokken zijn bij dit onderwerp.*

4.6 Duidelijkheid met betrekking tot Ruimtelijke Ordening

4.6.1 Ontwikkelen van een visie Ruimtelijke Ordening

De Sectorraad Paarden heeft geconstateerd dat er per gemeente en provincie anders wordt omgegaan met de ruimtelijke ordening voor de paardenhouderij. De Sectorraad vindt dat hier verandering in moet komen en wil overleg voeren met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO), het Ministerie van LNV en het Ministerie van VROM. *Aangezien dan de eerste vraag die de genoemde organisaties zullen stellen wat de visie van de paardenhouderij zelf is, heeft de Sectorraad Paarden besloten dat er op korte termijn een eenduidig standpunt namens de sector geformuleerd dient te worden.*

4.6.2 Uitzetten van een beleidslijn Ruimtelijke Ordening

Zodra de visie geformuleerd is zet de Sectorraad een beleidslijn uit, die vervolgens wordt afgestemd met de Vereniging van Nederlandse Gemeentes (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO), het Ministerie van LNV en het Ministerie van VROM. *Om de overheden handvatten te bieden wil de Sectorraad uiteindelijk komen tot een rapport waarin de verschillende bedrijfstypen met de specifieke kenmerken met betrekking tot Ruimtelijke Ordening helder beschreven worden. Dit rapport kan dan vervolgens met een presentatie worden aangeboden bij de overheden.*

4.7 Het bevorderen van export en promotie van Nederlandse paarden en paardenkennis

4.7.1 Export

Verbetering certificering voor export. *De Sectorraad heeft diverse keren overleg gehad met de Rijkskeuringsdienst voor Vee en Vlees (RVV) om de belemmeringen die ontstaan bij certificering door de RVV op te lossen.* Diverse knelpunten zijn opgelost, andere vragen nog steeds de aandacht. Het Veterinair Informatie Punt (VIP) speelt een steeds belangrijkere rol voor de begeleiding bij export van paarden. *De Sectorraad heeft in 2003 besloten de inzet van VIP voor de paardenhouderij collectief te financieren.* Er wordt gewerkt aan een centrale database voor certificaten naar derde landen. Bij de export is begeleiding van groot belang. Niet alleen dienen de paarden geëxporteerd te worden, ook dient aandacht besteed te worden aan de export van de bijbehorende kennis. Dit zal een positief effect hebben op de gehele export.

4.7.2 Promotie

Iedere paardenorganisatie is in feite verantwoordelijk voor de promotie van de eigen producten. Dit neemt niet weg dat in het belang van de totale paardenhouderij gezamenlijke promotie, los gezien vanuit oogpunt van efficiëntie, van wezenlijk belang is. Voor alle gefokte paarden dient immers een afzetmarkt gevonden te worden. Door de sterke groei van de sector, mede door overschakeling van veehouderijbedrijven op paardenhouderij activiteiten, wordt deze noodzaak nog versterkt. Om de afzetmarkt voor alle gefokte paarden te vergroten, zal er aan exportbevordering gedaan moeten worden. Een mogelijkheid hiervoor is het inschakelen van landbouwattachés bij het promoten van het Nederlandse paard.

De Sectorraad wil een promotieplan opstellen in samenwerking met de directie Industrie en Handel van het Ministerie van LNV en in overleg met het Ministerie van VWS.

Bijlagen

Bijlage I	Gebruikte afkortingen
Bijlage II	Werkgroepen en Commissies van de Sectorraad Paarden
Bijlage III	Gebruik van de agrarische grond ten behoeve van de paardenhouderij
Bijlage IV	Paardenhouderij en paardensport in Europa
Bijlage V	De erkende stamboeken in Nederland
Bijlage VI	Adressen

I. Gebruikte afkortingen

AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
CAO	Colectieve Arbeidsovereenkomst
CNV	Christelijk Nederlands Vakverbond
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FBvHH	Federatie van Bonden van Hengstenhouders
Fin	Ministerie van Financiën
FNHO	Federatie Nederlandse Hippische Ondernemers
FNRS	Federatie Nederlandse Rijsscholen
FNV	Federatie Nederlandse Vakbewegingen
GGP	Groep Geneeskunde van het Paard
GWWD	Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren
IPO	Interprovinciaal Overleg
IST	Instructie-, Sport- en Trainingsstallen
KNHS	Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie
Koepel Fokkerij	Samenwerkingsverband van de 24 erkende stamboeken in Nederland (zie bijlage 5)
LEI	Landbouwkundig Economisch Instituut
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
MINAS	Mineralen Administratie Systeem
MKZ	Mond- en Klauwzeer
NDR	Nederlandse Draf- en Rensport
NOC/NSF	Nationaal Olympisch Comité/ Nationale Sportfederatie
PBO	Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie
PPP	Platform Professionele Paardenhouderij
PVE	Productschappen voor Vee, Vlees en Eieren
PVV	Productschap voor Vee en Vlees
SBP	Sectorraad Paarden
SRR	Stichting Recreatie Ruiter
VHO	Vereniging Hengsten Opfokkers
VIP	Veternair Informatie Punt
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VROM	Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu
VSN	Verenigde Sportpaardenhandelaren in Nederland
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

II. Werkgroepen en Commissies van de Sectorraad Paarden

Om de gestelde doelen te kunnen realiseren heeft de Sectorraad Paarden de volgende werkgroepen en commissies met de beschreven missie benoemd/ ingesteld.

Welzijn

Het Sector Bestuur Paard heeft zich uitgesproken voor een pro-actieve aanpak van de vele welzijnsvraagstukken die er liggen aangaande het Paard en haar domesticatie in onze moderne samenleving. In tegenstelling tot het "Deense Rapport Welzijn Paard", dat een puur theoretische grondslag kent, wil zij graag komen met een heldere en praktische aanpak van deze vraagstukken.

Doelen

Het definiëren van het begrip Welzijn Paard in onze moderne samenleving. Het benoemen van de welzijnsvraagstukken en problemen die er eventueel kunnen zijn. Het inventariseren van knelpunten en aandragen van oplossingen.

Werkwijze

- Definiëren van het begrip "Welzijn Paard"
- Benoemen welzijnsvraagstukken
- Inventariseren van welzijnsproblemen en aandragen van oplossingen
- Samenstellen van een "Nederlands Welzijnsrapport Paard"
- Afstemmen met het Ministerie van LNV en van VWS
- Voorlichting over rapport

Communicatie

De Sectorraad heeft het afgelopen jaren steeds meer kunnen betekenen voor de sector. Het SBP behartigde de belangen van de paardenhouderij vaak op de achtergrond. Een groot deel van de achterban was daarom onbekend met de Sectorraad. Om de belangen nog beter te kunnen behartigen, heeft het SBP besloten een extra zetel toe te kennen aan de paarden- en ponyhandel. Daarnaast zijn twee permanente adviseurs aan het SBP toegevoegd. Om de achterban meer betrokken te krijgen bij de publieke belangen en de behartiging daarvan, zoekt het SBP naar middelen en methoden om de achterban beter te informeren en meer te betrekken bij de activiteiten.

Doelen

Opstellen van een communicatieplan voor de Sectorraad en de onderliggende werkgroepen naar de achterban(nen) en intern.

Werkwijze

- Duidelijk formuleren met wie het SBP wil communiceren, wat het SBP wil communiceren en hoe het SBP wil communiceren.
- Duidelijk formuleren en communiceren waar het SBP voor staat.
- Opmaken van een beleidsplan.
- Afstemmen met de afdeling communicatie van het PVE.

Organisatie van de communicatie met de Kamerleden en de politiek

Op 10 augustus 2001, tijdens de opening van het Fries Paarden Centrum te Drachten, hebben Kamerleden kennis kunnen maken met de Sectorraad Paarden. Deze bijeenkomst werd zowel door de aanwezige Kamerleden als door de bestuursleden van de Sectorraad als zeer nuttig ervaren. Een aantal Kamerleden heeft tijdens deze bijeenkomst de Sectorraad Paarden verzocht in de toekomst nog een bijeenkomst te plannen waarbij de gelegenheid bestaat dieper in te gaan op een aantal praktische knelpunten met betrekking tot de implementatie van regelgeving in de paardensector.

Derhalve heeft de Sectorraad Paarden een themadag "paardenhouderij en regelgeving" georganiseerd voor de leden en plaatsvervangende leden van de Vaste Kamercommissies voor LNV en VWS. De Sectorraad Paarden heeft hiervoor zowel de leden en plaatsvervangende leden van de Vaste Kamercommissies voor LNV als voor VWS uitgenodigd, aangezien de paardensector deels onder LNV en deels onder VWS valt. Tijdens deze bijeenkomst heeft de sector de problemen goed toe kunnen lichten met als gevolg diverse kamervragen in de Tweede Kamer.

Doelen

Vorbereiden, uitvoeren en evalueren communicatie met Kamerleden en het Ministerie.

Werkwijze

- Concrete invulling geven aan de bijeenkomsten met Kamerleden
- Evaluatie en vervolg

Mest en milieu

De positie van de paardenhouderij is een aparte binnen de meststoffen wetgeving. De paarden vallen niet onder MINAS. De Wet Ammoniak en Veehouderij heeft enkele consequenties voor paardenbedrijven zonder ander vee (behalve schapen).

De paardenhouderij wil graag mee praten over ontwikkelingen in het beleid en er niet achteraf mee geconfronteerd worden.

Doelen

Pro-actieve opstelling bij de beleidsvorming m.b.t. meststoffen door o.a. het tijdig inventariseren van knelpunten en aandragen van oplossingen en die neer leggen op de juiste plaats.

Werkwijze

- Meepraten en meedenken over beleidsvorming
- Inventariseren van knelpunten
- Afstemmen met het Ministerie van LNV en van VROM
- Eventueel lobby richting Kamer
- Voorlichting over behaalde resultaten

Projectgroep I&R

Het PVV hebben I&R Paard in medebewind van het Ministerie van LNV gekregen d.w.z. dat zij de Brusselse regelgeving moeten omzetten in Nederlandse regelgeving. Dit zal gerealiseerd worden in een PVV-verordening op grond waarvan alle paardachtigen die in Nederland worden geboren voorzien moeten worden van een uniek levensnummer, een uniform Nederlands paspoort en een chip.

Doel

- Ondersteuning bieden aan het PVV bij het opzetten van het medebewind I&R Paard.
- Realisatie identificatie en registratie alle paardachtigen in Nederland

Werkwijze

- De Projectgroep I&R ondersteunt het PVV bij de totstandkoming van de verordening I&R en het uniforme paspoort
- De concept verordening en het concept paspoort worden voorgelegd aan de Sectorraad Paarden die een advies uit moet brengen aan het PVV bestuur.
- Ontwikkeling van beleid m.b.t. o.a. overgangstermijnen, controle, voorlichting en geautoriseerde organisaties voor uitgifte van levensnummers en paspoorten en voor het inplanteren van een mikrochip.

Certificering Hengstenhouderij

Met het vervallen van de Paardenwet dreigde een wildgroei te ontstaan in de hengstenhouderij. Van de beroepspraktijk van de fokkerij is toen het vrijwillige certificeringsprogramma voor de hengstenhouderij gestart. Om de onafhankelijkheid van het certificeringsprogramma en bijbehorende controles te kunnen garanderen is het beheer ondergebracht bij de Sectorraad Paarden binnen de PVE, toentertijd het Landbouwschap. Voor de inhoudelijke begeleiding is in overleg met de FBvHH een beoordelingscommissie ingesteld.

Doelen

- continueren beleidsmatige ontwikkeling van de Certificering Hengstenhouderij
- beoordeling/advisering aan productschap bij toekenning/continuering certificaat of sanctie na erkenningsinspectie, jaarlijkse inspectie, steekproefcontrole of hercontrole, sperma- of CEM-onderzoek.

Werkwijze

A. t.a.v. beleidsmatige ontwikkeling

- signaleren van ontwikkelingen en knelpunten
- Opmaken van ontwikkelings- en oplossingsvoorstellen Sectorraad Paarden
- Stimuleren van afstemming met hengsten- en merriehouders, Controle Bureau Dierlijke sector (CBD), LNV/RVV en eventueel Groep Geneeskunde van het Paard.
- Stimuleren van voorlichting en advies over (nieuwe) ontwikkelingen. De communicatie loopt via PVE of FBvHH.

B. t.a.v. advisering

- Bespreken en beoordelen discutabele bevindingen bij gecertificeerde ondernemingen aan de hand van de CBD-controlerapporten, CEM- en sperma-uitslagen.
- Opstellen van een advies voor secretariaat over betreffende onderneming inzake te treffen maatregelen.
- Eventueel opstellen van een advies inzake inkomende vragen van gecertificeerde ondernemingen.
- Formulering van de opdracht verstrekking richting CBD betreffende steekproeven en hercontroles.
- Advies over communicatie van controlebevindingen naar deelnemers of belanghebbenden. De communicatie loopt via PVE of FBvHH.

BTW

Normaliter zijn voor het PVV BTW-aspecten geen publieke taken. Dit is een zaak tussen individuele ondernemers en de fiscus. Aangezien de bedrijfstak paardenhouderij een onduidelijke positie heeft in het fiscaal beleid, is de Sectorraad Paarden van mening dat het bewerkstelligen van duidelijkheid over de BTW-positie van de verschillende onderdelen van de bedrijfstak paardenhouderij, vooralsnog als publieke taak kan worden gezien.

Doelen

Duidelijkheid over de BTW-positie van de verschillende soorten activiteiten (in sport, recreatie en fokkerij) in de paardenhouderij.

Werkwijze

- Opmaken van discussienotities voor overleg met de fiscus.
- Afstemming met fiscus.
- Eventueel organisatie lobby richting Kamer en FIZA.

Monitoring van de Paardenhouderij

De Sectorraad Paarden is al geruime tijd van mening dat een professionele sector over recente cijfers van de sector dient te beschikken. In de paardenhouderij zijn er deelsectoren die aardig wat cijfers verzamelen en vergelijken, maar andere sectoren zijn daar nog niet toe gekomen. De Sectorraad Paarden heeft zich ten doel gesteld om te komen tot monitoring

van de paardenhouderij.

Doelen

- Tot stand brengen van een monitoring in de paardenhouderij van de gewenste gegevens i.s.m. CBS en LEI. Inventariseren welke gegevens wenselijk zijn in de paardenhouderij
- Tot stand brengen van bedrijfseconomische gegevens voor de belangrijkste deelsectoren in de paardenhouderij. Inventariseren hoe die gegevens tot stand kunnen komen

Werkwijze

- Inventariseren welke gegevens wenselijk zijn in de paardenhouderij
- Inventariseren hoe die gegevens tot stand kunnen komen
- Inventariseren voor welke deelsectoren het wenselijk is om te komen tot bedrijfseconomische gegevens en kengetallen
- Inventariseren welke gegevens deze deelsectoren aan kunnen leveren
- Advies uitbrengen aan de Sectorraad Paarden over een plan van aanpak.
- Overleg met Ministeries voor mede-financiering monitoring.

Ruimtelijke Ordening

In de Sectorraad Paarden is al meerdere malen geconstateerd dat er per gemeente en provincie anders wordt omgegaan met de ruimtelijke ordening voor de paardenhouderij. Er is al diverse keren geconstateerd dat de sector dat onderwerp moet oppakken en gesprekken moet aangaan met de Vereniging van Nederlandse Gemeentes (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Ministerie van LNV om duidelijke afspraken te maken. Bij nader inzien blijkt dat de paardensector zelf nog geen helder standpunt heeft ingenomen welke afspraken gemaakt moeten worden en hoe die afspraken er dan uit moeten zien.

Doelen:

- Het uitbrengen van een advies aan de Sectorraad Paarden met betrekking tot een gezamenlijke visie Ruimtelijke Ordening en paardenhouderij.
- Het stimuleren van één duidelijke lijn die gemeenten, provincies, overheden en adviesbureaus hanteren voor de verschillende typen van paardenhouderijbedrijven.

Werkwijze

- Het formuleren van een eenduidig standpunt namens de sector over de plaats van de verschillende typen paardenbedrijven in de Ruimtelijke Ordening. Dit als advies inbrengen in de Sectorraad Paarden. De Sectorraad dient vervolgens een eenduidig standpunt te formuleren.
- Voor de fokkerijbedrijven is reeds een standpunt ingenomen. De werkgroep dient een voorstel voor het SBP voor te bereiden welke bedrijfstypen onderscheiden zouden moeten worden. Zodra hier duidelijkheid over is, dient voor deze bedrijfstypen een standpunt inzake Ruimtelijke Ordening te worden voorbereid.
- Voorbereiden van eisen die aan een accommodatie kunnen worden gesteld in het kader van veiligheid, welzijn en milieu enzovoort.
- Aan de hand van de standpunten een rapport opstellen waarin handvatten worden geboden voor gemeentes, provincies, de overheid en adviesbureaus hoe omgegaan moet worden met paardenhouderijbedrijven in de Ruimtelijke Ordening. In dit rapport dient per bedrijfstype de kenmerken voor deze bedrijven (zowel voor RO als te toetsten kenmerken) beschreven te worden.
- Om de overheden nauw te betrekken bij het opstellen van de handvatten wordt een klankbordgroep opgericht waarin een afvaardiging wordt gevraagd van VNG, IPO, Ministeries van LNV, VWS en VROM.
- Dit rapport wordt vervolgens in concept ingebracht bij de genoemde overheden. Vervolgens standpunt communiceren met VNG (Vereniging Nederlandse Gemeenten) en IPO (Inter Provinciaal Overleg) en de Ministeries LNV en VROM.

III. Gebruik van de agrarische grond ten behoeve van de paardenhouderij

Tabel: Gebruik(%) van agrarische grond ten behoeve van productie van paardenvoeder en stooisel in elke EU-lidstaat.

Lidstaat	Scenario A	Scenario B
België	11.8	9.8
Denemarken	5.4	4.1
Duitsland	4.2	3.5
Finland	3.0	2.5
Frankrijk	1.2	1.01
Griekenland	1.65	1.5
Ierland	0.9	0.7
Italië	3.5	3.2
Luxemburg	n.b.	n.b.
Nederland	13.95	11.4
Oostenrijk	2.4	1.9
Portugal	1.7	1.8
Spanje	1.9	1.8
Verenigd Koninkrijk	4.1	3.3
Zweden	8.2	6.5

Scenario A: 300 dagen per jaar weidegang. Stalperiode: 8 kg hooi en 2 kg krachtvoer

Scenario B: 165 dagen per jaar weidegang. Stalperiode: 4 kg hooi, 4 kg krachtvoer (obv granen) en 2 kg stro

Voor Nederland wordt gerekend met een opbrengst van 3000 kg ds per hectare grasland.

IV. Paardenhouderij en paardensport in Europa

Tabel gegevens over de paardenhouderij en paardensport in de EU-lidstaten

Lidstaat	Aantal paarden	Aantal Inwoners	Paard/ 1000 inwoner	Recreatieve ruiters	Aantal maneges
België	225000	10200000	22	n.b.	800
Denemarken	150000	5300000	28.3	100000	500
Duitsland	1000000	82200000	12.2	> 2000000	5000
Finland	57400	5200000	7.65	40000	177
Frankrijk	452000	59100000	7.65	600000	5939
Griekenland	35000	10600000	3.3	n.b.	n.b.
Ierland	60000	3700000	16.2	30000	n.b.
Italië	323000	57300000	5.6	60000	1200
Luxemburg	n.b.	431000	n.b.	n.b.	n.b.
Nederland	400000	15800000	25.3	400000	1000
Oostenrijk	81864	8200000	10	200000	1100
Portugal	27000	9900000	2.5	n.b.	400
Spanje	260000	39600000	6.6	n.b.	n.b.
Verenigd Koninkrijk	965000	58800000	16.4	2400000	2280
Zweden	250000	8900000	28.1	500000	600

V. De erkende stamboeken in Nederland

Stamboeken worden op basis van EU-richtlijnen en -beschikkingen erkend per lidstaat. In Nederland heeft de PVE de erkenning en toezicht op paardenstamboeken in medebewind van het Ministerie van Landbouw. De volgende stamboeken zijn door de PVE in Nederland erkend:

Stamboek	Adresgegevens
Vereniging Het Nederlandse Appaloosa Stamboek (NAS)	Papenstraat 13 8162 RP Epe Tel.: (31)578-616102 Fax.: (31)578-615789
Vereniging Arabische Volbloedpaarden Stamboek in Nederland (AVS)	P.O. Box 40306 3504 AC Utrecht Tel.: (31)30-2410001 Fax.: (31)30-2415544
Vereniging Het Nederlands Connemara Pony Stamboek	Oude Engelseweg 1 5222 AA 's-Hertogenbosch
Stichting Nederlandse Draf- en Rensport (NDR) http://www.ndr.nl	P.O. Box 91432 2509 EA Den Haag Tel.: (31)70-3047120 Fax.: (31)70-3047125
Vereniging Het Nederlands Fell Pony Stamboek	Eikenkamp 6 8094 PK Hattemerbroek tel. 038 3758523 fax 038 3758524 e mail: info@nfps.nl
Vereniging Het Nederlandse Fjordenpaarden Stamboek (NFS)	Krimweg 125 7351 TL Hoenderloo Tel.: (31)55-3781344 Fax.: (31)55-3781391
Vereniging Nederlands New Forest Pony Stamboek http://www.newforestpony.nl	Postbus 8 5310 AA Gameren Tel: 0418 - 569019 Fax: 0418 - 569018
Koninklijke Vereniging Het Friesch Paarden Stamboek (FPS) http://www.fps-studbook.com	Oprijslaan 1 9205 BZ Drachten Tel.: (31)512 - 523888 Fax: (31)512 - 532146
Vereniging Het Groninger Paard (HGP) http://www.hetgroningerpaard.nl	Malijksepad 15 9363 AT Marum Tel.: (31)594-642775 Fax.(31)594-644598
International Horse Breeders Association Heavy Warmblood, IHW	I.H.W. Emmerweg 33 7823 TL Emmen Tel/Fax. 0591-620556

Vereniging het Nederlands Hackney Stamboek (NHS)	Wilgenhof 3 4128 SH Lexmond Tel.: (31)347-341535 Fax.: (31)347-341535
KWPN-fokrinrichting Lipizzanerpaard	Postbus 286 3990 GB Houten
Nederlands Mini Paarden Registratie Stamboek (NMPRS)	Asschatterweg 211 3831 JP Leusden Tel.: (31)342-452690 Fax.: (31)342-452974
NQHA Quarterhorses	Heideweg 3 3776 PX Stroe
Het Nederlands Rijpaarden- en Ponystamboek (NRPS) http://www.nrps.nl	De Beek 125 A 3852 PL Ermelo Tel.: (31)577-401150 Fax.: (31)577-401145
Nederlands Shetland Pony Stamboek (NSPS) http://www.shetlandponystamboek.nl	Nieuwstad 89 7201 NM Zutphen Tel.: (31)575-518063 Fax.: (31)575-542384
Koninklijke Vereniging Warmbloed Paarden Stamboek Nederland (KWPN) http://www.kwpn.nl	P.O. Box 382 3700 AJ Zeist Tel.: (31)30-6934600 Fax.: (31)30-6931455
Vereniging Het Nederlands Welsh Pony en Cob Stamboek (NWPCS)	P.O. Box 382 3700 AJ Zeist Tel.: (31) 30-6934650 Fax.: (31) 30-6931455
Stichting Het Nederlandse Stamboek voor Tinkers http://www.tinkerstamboek.nl	Zeilkerweg 8 7525 SJ ZENDEREN Tel: (31) 74-2671861
Koninklijke Vereniging Het Nederlandse Trekpaard en De Haflinger (KVTH)	Oude Engelseweg 1 5222 AA 's-Hertogenbosch
Vereniging Nederlands Stamboek voor IJslandse Paarden http://www.nsijp.nl	P.O.Box 382 3700 AJ Zeist Tel.: (31) 30-6934660 Fax.: (31) 30-6931455
Welsh Pony & Cob Vereniging http://www.welshpony.com	Oostersedijk 7 8051 ST HATTEM
Vereniging Het Nederlands Ezelstamboek http://home.hetnet.nl/~ezelstamboek/index.html http://www.wdzwebs.nl/ezel	Hertog Janstraat 4 5141 KJ WAALWIJK Tel: 0416 330662

VI Adressen in de paardenhouderij in Nederland

Naast de stamboeken die in V zijn weergegeven zijn de volgende adressen van belang.

Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS)

Federatiecentrum Ermelo

KNHS

Bezoekadres:

De Beek 125
3825 PL Ermelo

Postadres:

Postbus 3040
3850 CA Ermelo

Telefoon 0577-40 82 00

Fax 0577-40 17 25

Stichting Nederlandse Draf- en Rensport (NDR)

NDR

Postbus 60
2240 AB Wassenaar
Tel: 070-3047120
Fax: 070-3047125

Draf- en/of Renbanen

Drafcentrum Alkmaar	Alkmaarderhout Tel: 072-5152085/5128979
Renbaan Duindigt Wassenaar	Waalsdorperlaan 29 Tel: 070-3244427
Drafcentrum Emmeloord	Sportlaan Tel: 0527-614589 (tijdens koers 0527-248481/613840)
Drafcentrum Groningen Stadspark	Concourslaan 10 Tel: 050-5260652/5416371
Drafcentrum Joure	Harddraversweg Tel: 0513-653175
Drafcentrum Wolvega	Drafsportlaan 20 Tel: 0561-611 707 Fax: 0561-614700
Autotote Nederland, Den Haag	Dr. Lelykade 16b Tel: 070-3380300

Belangenverenigingen

In de draf- en rensport is een aantal door de NDR als zodanig erkende belangenverenigingen actief:

- Algemene Eigenaars Vereniging De Draf- en Rensport
- Vereniging van Fokkers van Draverspaarden
- Vereniging van Eigenaren van Draversdekhengsten
- Nederlandse Amateurrijdersclub
- Nederlandse Dravereigenaarrijders en Trainers Vereniging
- Bond van Harddraverijverenigingen en belangen in Nederland
- Nederlandse Vereniging van Amatrices
- Stichting Dutch Arabian Racing Committee
- Vereniging Draf- en Rensport Professionals
- Nederlandse Amatrices en Amateurrijdersvereniging
- Eigenarenvereniging en Fokkersvereniging 'De Rensport'
- Harddraverij en Renvereniging Joure

Federatie van Nederlandse Rijschoolhouders (FNRS)

FNRS

Bezoekadres

De Beek 125 ERMELO

Postadres

Postbus 3040
3850 CA ERMELO

Tel: 0577-408290

Fax: 0577-408299

Werknemersorganisaties (FNV en CNV)

FNV Bondgenoten

Dhr. Wolters
Gasthuysweydt 47
1671 MD Medemblik

CNV Bedrijvenbond

Dhr. van Beek
Achterwijkseweg 2
9367 VC Wilp

Federatie van Bonden van Hengsten Houders (BVHH)

BVHH

Federatie van Bonden van Hengstenhouders

p/a Lindeboomsweg 3
3417 XG Montfoort

Bond van KWPN hengstenhouders

De heer M. Hovenga
Piter Rindertsreedsje 16
9057 LH JELSUM

Bond van KVTH hengstenhouders

A. Buss
Oude Pastoriestraat 3
5398 JR Meren Kessel
tel: 0412-479238

Bond van Shetland Pony Hengstenhouders

J. Bakhuizen
Lindeboomsweg 3
3417 XG Montfoort
tel: 0348-470078

Bond van hengstenhouders in de provincie Friesland

P. Haytema
De Burd 8
8621 JX Heeg
tel: 0515-442238

Bond van hengstenhouders met Arabisch bloedvoerende hengsten

W. J. M. Brinkman
Rijksstraatweg 183
7391 MN Twello
tel: 0571-272709

Bond van NDR hengstenhouders

W. van der Holst
Engelanderholt 5
7361 CZ Beekbergen
tel: 055-5063261

Bond van New Forest hengstenhouders

M. H. van Blokland
Linnaeuslaan 23
4102 LE Culemborg
tel: 0345-512065

Bond van Welsh Pony hengstenhouders

W. T. J. van Keulen
Bluemerstraat 4
7075 DS Etten
tel: 0315-325008

Bond van Fjorden hengstenhouders

J. van Bon
Krimweg 125
7351 TL Hoenderloo
tel: 055-3781344

Bond van hengstenhouders in de provincie Drenthe

O. Schultz
Horstingerend 5
7843 TE Erm
tel: 0591-564128

Bond van hengstenhouders in de provincie Groningen

G. A. Post
Middelbertenweg 8
9723 EV Groningen